

Aalscholvers in Vlaanderen

Telresultaten 2008-2009

Aalscholversslaapplaats - Yves Adams/Vilda

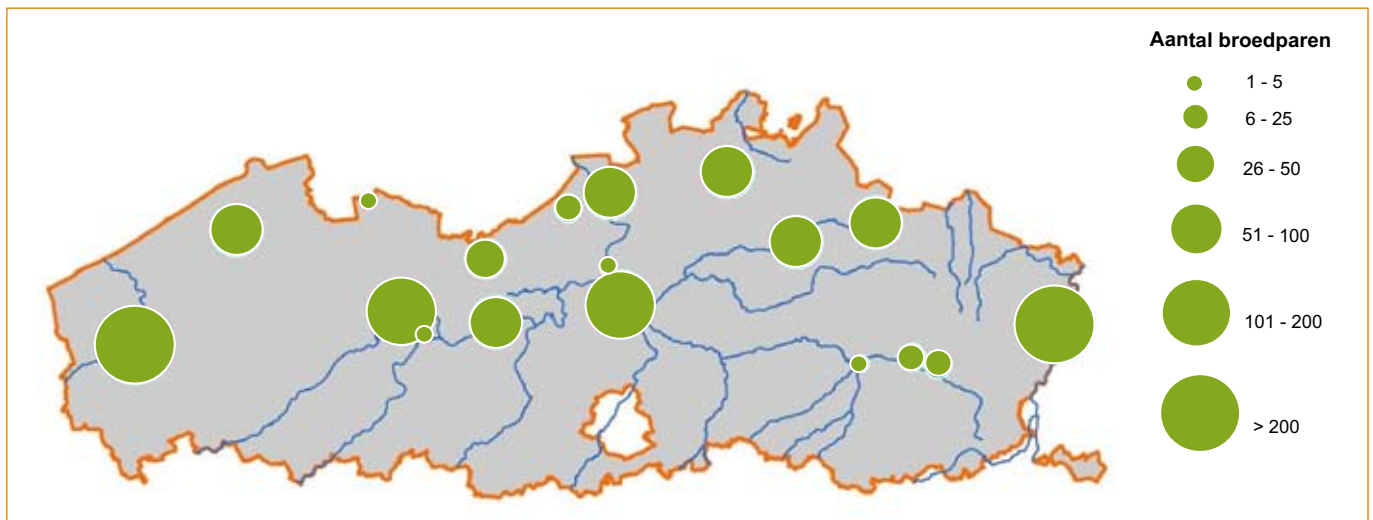
De bewogen geschiedenis van de Aalscholver in Europa is inmiddels algemeen gekend. Tot over halweg de twintigste eeuw sterk vervolgd en bejaagd, met een dramatische afname tot gevolg. Vervolgens beschermd (vooral via de Europese Vogelrichtlijn van 1979) en een geleidelijk herstel van de populatie, mede in de hand gewerkt door een algemene verbetering van de voedselomstandigheden. Nu is de soort weer alomtegenwoordig maar ook net zo controversieel als vroeger. Voor de eenen een van de grootste successen van internationaal natuurbehoud, voor anderen de terugkeer van een probleemsoort met negatieve gevolgen voor allerlei visbestanden.

Goed en betrouwbaar cijfermateriaal over de populatieomvang, verspreiding en trends is van groot belang om het Aalscholververhaal in een juiste, wetenschappelijk onderbouwde context te kunnen plaatsen. Via gestandaardiseerde tellingen probeert het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek elk jaar de situatie in Vlaanderen in kaart te brengen. De medewerking van vrijwilligers, met ondersteuning van Natuurpunt.studie, is daarbij onontbeerlijk. In deze bijdrage worden de beschikbare telresultaten uit de periode 2008-2009 toegelicht.

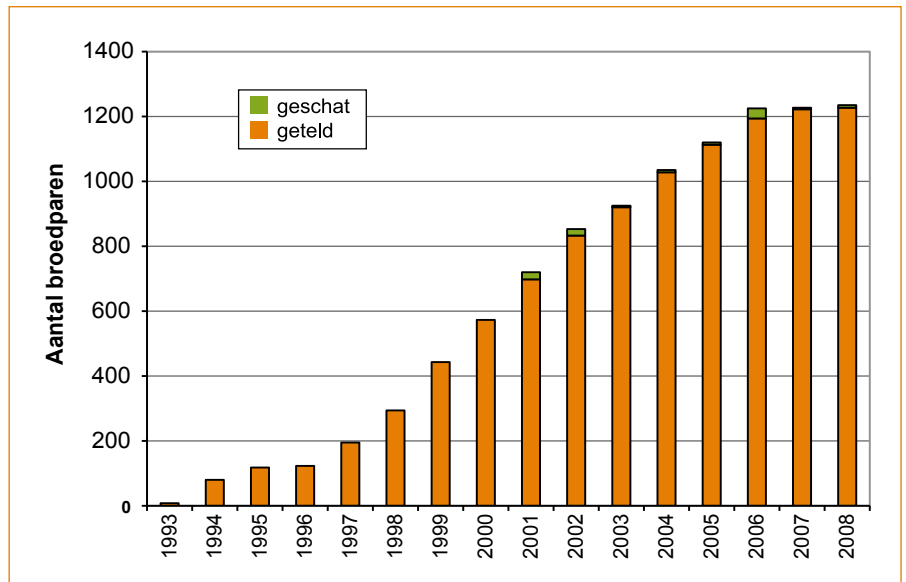
Inventarisatie broedkolonies

In 2008 werden in totaal 1227 bezette nesten geteld, verdeeld over 18 broedlocaties (Figuur 1). Van één kolonie ontbreken nog de gegevens zodat het werkelijke aantal broedparen op ca. 1335 wordt geschat. Daarmee stagneert het Vlaamse broedbestand min of meer op het niveau van 2007 en 2006 (Figuur 2). De evolutie van het jaarlijks aantal broedlocaties volgt min of meer dezelfde trend (Figuur 3). Het totaal aantal locaties waar sinds 1993 minstens één keer broedende Aalscholvers werden vastgesteld bedraagt 33. Dit toont aan dat er heel wat gebieden zijn die na één of enkele jaren opnieuw verlaten worden (meestal gebieden met hooguit 1 tot 3 broedparen). In zeldzame gevallen verdwijnt een oudere en meer omvangrijke kolonie (bv. in het Blankaart-natuurreservaat te Woumen en op Platweijers te Zonhoven). In deze gevallen verplaatsten de vogels zich telkens naar een nieuwe locatie in de onmiddellijke omgeving.

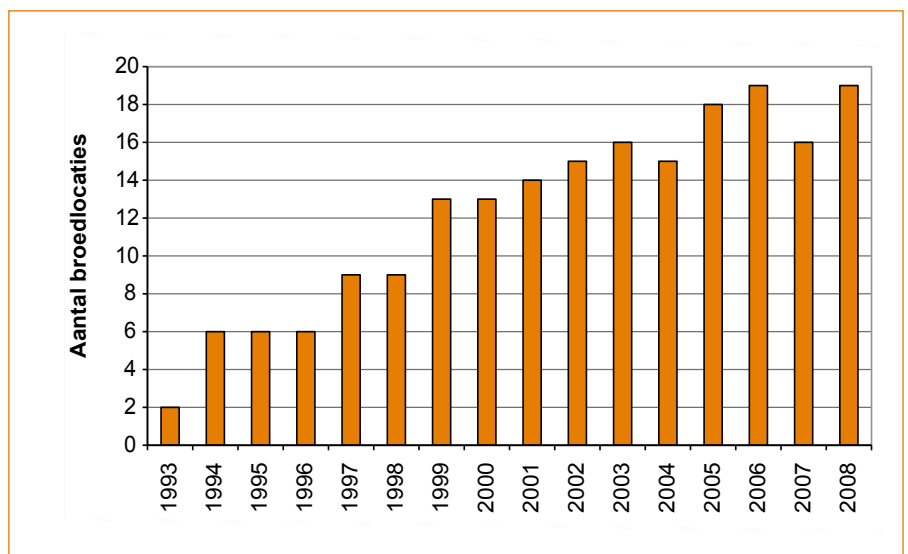
De koloniegrootte in 2008 varieerde van 1-2 nesten tot 250 en bedroeg gemiddeld 68 paren. Acht kolonies vertoonden over de laatste vijf jaar een toename, zes waren

Figuur 1. Verspreiding van broedende Aalscholvers in Vlaanderen in 2008.

Figuur 2. Evolutie van het aantal broedparen van Aalscholvers in Vlaanderen

Figuur 3. Evolutie van het aantal broedlocaties van Aalscholvers in Vlaanderen

vrij stabiel en twee lieten een afname noteren. Locaties met minder dan 5 paren werden hierbij buiten beschouwing gelaten. De trend van de individuele kolonies is sterk gerelateerd aan de 'leeftijd' van de kolonie. Jonge kolonies nemen toe, oudere kolonies zijn stabiel of vertonen zelfs een afname (Figuur 4). De groeifase

Aalscholver – Yves Adams/Vilda

van een kolonie duurt meestal 8 tot 12 jaar; daarna treedt stabilisatie op. Het niveau waarop de aantallen stagneren, varieert van kolonie tot kolonie en wordt wellicht door twee aspecten bepaald: het voedselaanbod in de omgeving en/of beschikbare nestgelegenheid (geschikte nestbomen).

Ook in Wallonië worden Aalscholwers jaarlijks geïnventariseerd. In 2008 werden er 452 bezette nesten geteld (med. J.-Y. Paquet), wat een Belgisch totaal van 1787 broedparen geeft. Sinds 2005 vindt ook bij onze zuiderburen geen toename meer plaats.

Slaapplaatstellingen

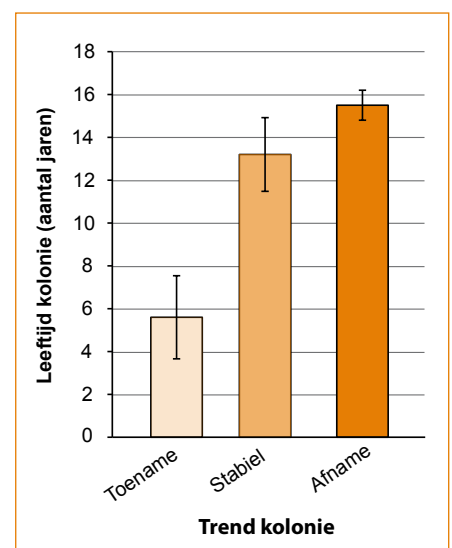
Er werden in de winter 2008-2009 opnieuw twee simultaantellingen georganiseerd op slaappleatsen van Aalscholwers. Op 15 november en 17 januari werden respectievelijk 57 en 55 (potentiële) slaappleatslocaties bezocht. Het aantal effectief bezette slaappleatsen bedroeg 49 in november en 39 in januari. Van een 5-tal traditionele slaappleatsen werden geen gegevens ontvangen.

Voor het eerst in jaren kregen we in Vlaanderen (en een groot deel van West-Europa) nog eens een koude winter. De novembertelling situeerde zich ruim voor de eerste koudegolf. Aan de telling in januari ging een strenge vorstperiode vooraf. Op het ogenblik van de telling was een groot deel van de oppervlaktewateren nog met ijs bedekt.

De novembertelling leverde een totaal van 4925 Aalscholwers op. Rekening houdend met de niet getelde slaappleatsen wordt het werkelijke aantal geschat op 5175. Op vijf plaatsjes werden meer dan 300 exemplaren geteld, allemaal gelegen in West- en Oost-Vlaanderen. De provincie West-Vlaanderen herbergde 40 % van alle Aalscholwers in Vlaanderen.

In januari werden slechts 2854 exemplaren geteld. Gecorrigeerd voor niet getelde gebieden wordt een totaal van 3150 bekomen, ruim 2000 minder dan in november (- 41 %). Die terugval kan volledig toegeschreven worden aan de koudegolf en het dichtvriezen van heel wat wateren. We kunnen aannemen dat een groot deel van de Aalscholwers toen zuidwaarts zijn getrokken, tot voorbij de vorstgrens.

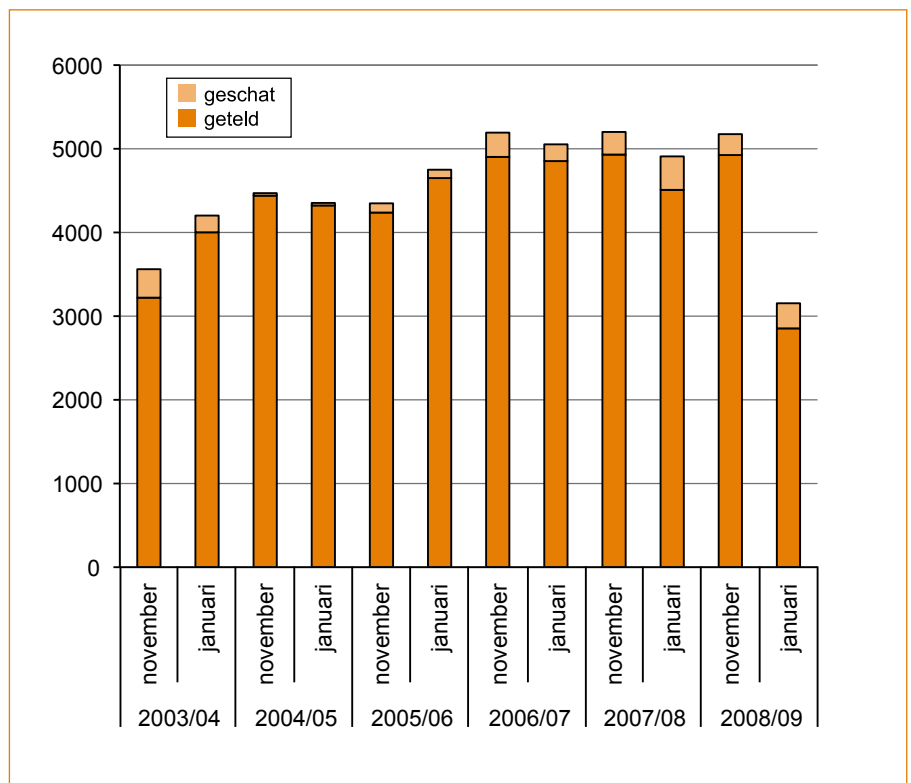
De afname manifesteerde zich op zowat alle slaappleatsen. Een aantal werden zelfs helemaal verlaten. Alleen De Gavers te Harelbeke ontsnapte aan die algemene trend (341 ex.). Wat ongewijzigd bleef was het grote overwicht van West-Vlaanderen in het totaalaantal (46 %).

Figuur 4. Gemiddelde leeftijd van kolonies die over de laatste vijf jaar een toename vertonen (n=8), stabiel zijn (n=6) of afnemen (n=2).

Figuur 5 geeft de evolutie weer van de aantallen op slaaplaatstellingen sinds 2003/04. De ongewone afname in januari 2009 buiten beschouwing gelaten, kunnen we stellen dat de winteraantallen in Vlaanderen de voorbije drie winters vrij stabiel waren.

In Wallonië (en Brussel) werden in januari eveneens merkkelijk minder Aalscholvers geteld dan gewoonlijk (2400 exemplaren op 36 slaapplaatsen). Hoewel dit ook hier in belangrijke mate kan toegeschreven worden aan vorstmigratie, kent de Waalse populatie tevens een afname over langere termijn (LOLY et al. 2009).

Figuur 5. Aantal Aalscholvers op slaapplaats-tellingen in Vlaanderen, 2003/04 – 2008/09

Internationaal

De aantalsontwikkeling van de Aalscholver wordt ook op populatieniveau opgevolgd. Via gecoördineerde tellingen op Pan-Europese schaal probeert de Cormorant Research Group van Wetlands International met een zekere regelmaat gebiedsdek-kende informatie te verzamelen over aantallen en verspreiding. De Aalscholvers in het West-Paleaartisch gebied kunnen op basis van verspreiding en trekbewegingen grosso modo in drie groepen worden verdeeld: (1) de Noordzee-Atlantische en West-Mediterrane populatie, (2) de Baltisch/centraal Europese populatie en (3) de Zwarte Zee en Oost-Mediterrane populatie. Dit betekent evenwel niet dat er tussen deze groepen helemaal geen uitwisseling bestaat.

In 2006 vond een eerste grootschalige broedvogelinventarisatie plaats terwijl eerder in januari 2003 een internationale simultaantelling van slaapplaatsen werd georganiseerd. De resultaten van deze tellingen zijn samengevat in Tabel 1.

België maakt deel uit van de Noordzee-Atlantische/West-Mediterrane populatie waarvan het broedbestand in 2006 op bijna 122.000 paren werd geschat. Het aan-deel van de Belgische broedkolonies in dit totaal was klein: 1647 paren (1,3 %). De

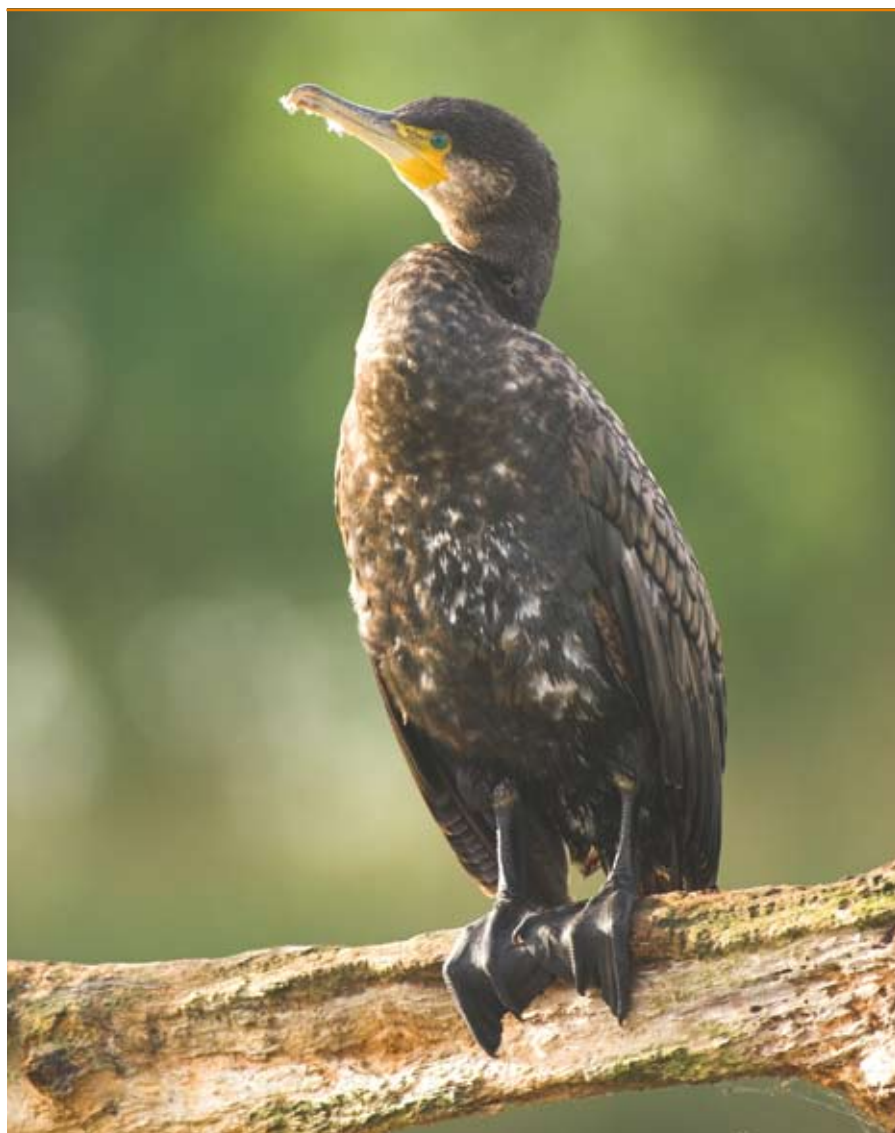
Regionale groep/populatie	Wintertelling 2003		Broedvogelcensus 2006	
	Aantal exemplaren	%	Aantal nesten	%
(1) Noordzee-Atlantische en West-Mediterrane	346.524	51	121.763	32
(2) Baltisch/centraal Europese	214.413	32	162.691	44
(3) Zwarte Zee/Oost-Mediterrane	114.898	17	87.882	24
Totaal	675.835	100	327.336	100

Tabel 1. Resultaten van twee internationale tellingen van Aalscholvers in het West-Palearctisch gebied, met inbegrip van Noord-Afrika en het Midden-Oosten (47 landen), opgedeeld volgens de drie geografische populaties (gegevens Wetlands International).

wintertelling 2003 gaf voor België een totaal van 8430 exemplaren, ongeveer 2,4 % van het totale aantal in de desbetreffende regio.

Meer informatie over deze tellingen werden samengevat in een kleine brochure van Wetlands International (te downloaden op de website <http://web.tiscali.it/sv2001/>). Om inzicht te krijgen in de trend van de laatste jaren werd een nieuwe internationale slaapplaatstelling verricht in januari 2009. De resultaten van deze telling volgen later.

Aalscholver – Yves Adams/Vilda

Koen Devos

koen.devos@inbo.be

Literatuur

LOLY P., J.-Y. PAQUET, J.-P. JACOB & S. LEUNEN, 2009. Les recensements hivernaux d'oiseaux d'eau en Wallonie et à Bruxelles en 2008-2009. *Aves* 46: 97-111.

WETLANDS INTERNATIONAL, 2008. Cormorants in the Western Palearctic. Distribution and numbers on a wider European scale.